

Vad påverkar bankers lönsamhet?

Peter Öhman och Darush Yazdanfar

Vad påverkar bankers lönsamhet?

Peter Öhman och Darush Yazdanfar

Varför är vissa banker mer lönsamma än andra? Den frågan har Peter Öhman och Darush Yazdanfar vid CER tagit sig an med hjälp av redovisningsinformation från 20 svenska banker under tio års tid (2005-2014), vilket innebär att såväl tiden före som under och efter den globala finanskrisen täcks in. Resultaten visar att bankers tillväxt (omsättningsökning), tidigare års lönsamhet samt kapitaltäckning (soliditet) inverkar positivt på deras lönsamhet. Däremot tycks bankers storlek inte ha något samband med lönsamheten och inte heller har bruttonationalprodukten någon koppling till vilken lönsamhet bankerna redovisar. Forskningsresultaten har tidigare publicerats i den internationella tidskriftsartikeln "Organizational-level profitability determinants in commercial banks: Swedish evidence" (Öhman och Yazdanfar, 2018).

Inledning

Till följd av globalisering, integration av finansmarknader och teknologisk utveckling har konkurrensen mellan finansiella företag, inte minst banker, intensifierats allt mer. Samtidigt har vikten av en fungerande banksektor med stabila och lönsamma banker blivit än tydligare efter Lehman Brothers konkurs och den globala finanskrisen 2007-2009. Finanskrisen blottade vad som kan hända när banker runt om i världen drabbas av likviditets- och soliditetsproblem och minskad lönsamhet. Bankernas tillkortakommanden ledde till hårdare reglering med ökade krav på kapitalbuffertar och andra säkerhetsåtgärder för att skydda samhället mot potentiella förluster i samband med bankers kreditgivning.¹ För att kunna uppfylla lagens krav har många banker fått satsa betydande resurser på riskhantering och riskkontroll. Inte minst har små banker visat sig ha svårigheter att allokera de resurser som krävs för att klara de strängare kraven.²

I en allt mer reglerad miljö är en lönsam banksektor viktig för stabiliteten i det finansiella systemet och för bankernas möjligheter att finansiera företag i andra branscher. Vidare är bankernas resursanvändning en kritisk faktor för deras konkurrenskraft och överlevnad. Tidigare forskning har visat att interna (organisationsspecifika) faktorer är viktigare än externa (miljömässiga) faktorer för att förklara bankers lönsamhet.³

Tidigare studier – från olika länder och olika tidsperioder samt med olika datainsamlings- och dataanalysmetoder – har i övrigt visat delvis motstridiga resultat med avseende på vad som är styrande för bankers ekonomiska utfall. Med tanke på att banker verkar i olika kontexter är detta inte så konstigt. Exempelvis har ett lands reglering inom finansområdet visat sig vara av stor betydelse för vilka lönsamhetsnivåer banker kan nå. Eftersom olika kontexter kan skilja sig ganska mycket åt är

¹ De Moraes och De Mendonça (2017).

² Klomp och De Haan (2011).

³ Papadopoulos (2004).

det riskabelt att försöka generalisera vad som påverkar bankers lönsamhet i ett land på basis av studier gjorda i ett annat land.⁴

Sverige skiljer sig från många andra länder i så måtto att vi, till skillnad från exempelvis USA och Storbritannien, har en stark tradition av bankbaserad företagsfinansiering. I Sverige förväntas bankerna säkerställa tillgången på riskkapital. Även om de fyra stora bankerna – Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank – dominerar utlåningen till företag, är 116 banker verksamma i Sverige.

Vidare upplevde Sverige en nationell bankkras under 1990-talet. Avregleringen av svenska banker decenniet dessförinnan medförde att kreditvolymerna ökade, bl.a. som en följd av att bankerna på den tiden mätte framgång i utlåningsvolym. Inflationen sköt i höjden, men den reella löneutvecklingen var svag. I spåren efter den vidlyftiga kreditgivningen följde en konkursvåg och bankernas kreditförluster uppgick som mest till 12 procent av bruttonationalprodukten (BNP). För att lösa den kritiska situationen tillhandahöll den svenska regeringen ett räddningsprogram värt 65 miljarder kronor.⁵ Sverige är av internationellt intresse även till följd av att finanskrisen 2007-2009 hade relativt liten inverkan på bankerna. Tidigare erfarenheter av en bankkras och de därav följande kraven på kapitalbuffertar förs fram som ett skäl till att Sverige kom lindrigt undan jämfört med många andra länder. Ett annat skäl är att den svenska regeringen gav garantier för att förhindra transaktionsstopp och upprätthålla finansiell stabilitet i landet under den globala finanskrisen.⁶

Syfte och tillvägagångssätt

Trots att tidigare forskning inte är samstämmig har några organisationsspecifika faktorer visat sig vara särskilt betydelsefulla för bankers lönsamhet. Syftet med denna studie är att kartlägga i vilken mån fyra oberoende variabler – tillväxt, tidigare års lönsamhet, kapitaltäckning och storlek – påverkar svenska bankers lönsamhet. Vidare inkluderas en makroekonomisk variabel, BNP, i studien.

Den beroende variabeln lönsamhet mäts i avkastning på totalt kapital. Tillväxt mäts i omsättningsökning, tidigare års lönsamhet mäts i föregående års avkastning på totalt kapital, kapitaltäckning mäts med hjälp av soliditet (eget kapital i förhållande till totalt kapital) och storlek mäts i omsättning. BNP mäts i form av årlig procentuell förändring. De preliminära sambanden mellan de oberoende och beroende variablerna formulerades i fem hypoteser (och utfallet av hypotestesterna presenteras i tabell 1).

⁴ Dietrich och Wanzenried (2014).

⁵ Engwall (1997).

⁶ Goodhart och Rochet (2010).

Urvalet består av 20 banker och datamaterialet utgörs av dessa bankers räkenskaper under tioårsperioden 2005-2014, vilket ger 200 observationer. Bankerna är Collector Bank, Handelsbanken, ICA Banken, Ikano Bank, Landshypotek Bank, Länsförsäkringar Bank, Nordax Bank, Nordea, OK-Q8 Bank, Resurs Bank, Santander Consumer Bank, SBAB Bank, SEB, Skandiabanken, Sparbanken Sjuhärad, Swedbank, Tjustbygdens Sparbank, Vimmerby Sparbank, Volvofinans Bank och Ölands bank. Undersökningsperioden täcker in tiden före krisen (2005-2006), tiden under krisen (2007-2009) och tiden efter krisen (2010-2014).

Resultat

De 20 studerade bankernas lönsamhet under tioårsperioden var cirka 2 procent årligen (med en standardavvikelse på närmare 5 procent). Omsättningsökningen var i genomsnitt 11 procent per år (med stor variation mellan olika banker). Bankernas genomsnittliga kapitaltäckning var 12 procent.

Det finns ett positivt samband mellan tre av de fyra oberoende variablerna och den beroende variabeln på en procents signifikansnivå (vilket indikerar att det bara är i ett fall av 100 som sambandet skulle vara slumpmässigt). Såväl tillväxt som tidigare års lönsamhet är positivt relaterade till bankernas lönsamhet. Ju högre tillväxt och ju högre lönsamhetstal tidigare år, desto högre lönsamhet innevarande år. Att även bankernas kapitaltäckning har ett positivt samband med lönsamheten gör att hypoteserna 1-3 får stöd. Däremot får varken hypotes 4 eller hypotes 5 stöd. Resultaten visar inget samband mellan bankers storlek och lönsamhet. Inte heller har BNP någon koppling till vilken lönsamhet bankerna redovisar. Hypotestesterna sammanfattas i tabell 1.

Tabell 1: Hypotestester

Hypotes	Resultat
H1: Det finns ett positivt samband mellan en banks tillväxt och dess lönsamhet.	Hypotesen får stöd
H2: Det finns ett positivt samband mellan en banks tidigare och nuvarande lönsamhet.	Hypotesen får stöd
H3: Det finns ett positivt samband mellan en banks kapitaltäckning och dess lönsamhet.	Hypotesen får stöd
H4: Det finns ett positivt samband mellan en banks storlek och dess lönsamhet.	Hypotesen får inte stöd
H5: Det finns ett positivt samband mellan ekonomisk tillväxt och en banks lönsamhet.	Hypotesen får inte stöd

Enligt de statistiska analyserna förklarar de oberoende variablerna tillsammans cirka 67 procent av förändringen i bankernas lönsamhet. Sådant som inte ingår i undersökningen – såsom makroekonomiska, juridiska, organisatoriska och ledarskapsorienterade faktorer – tycks således ha betydligt mindre påverkan. Att tre av de fyra organisationsspecifika variabler som ingår i denna studie har en så pass stark koppling till förändringen i bankernas lönsamhet är ingen tillfällighet, utan i linje med tidigare studier som påvisat att interna faktorer är viktigare än externa faktorer för europeiska bankers lönsamhet.⁷

Slutdiskussion

De funna resultaten är alltså inte unika för Sverige. Förhållandet mellan tillväxt och lönsamhet har bl.a. redovisats i en studie med data från banker i ett stort antal länder.⁸ Sambandet mellan tidigare års lönsamhet och aktuell lönsamhet har rapporterats från Schweiz och Frankrike.⁹ Kopplingen mellan kapitaltäckning och lönsamhet bekräftar resultat från Portugal.¹⁰

Att bankers storlek och lönsamhet inte är relaterade till varandra går dock på tvärs mot studier som visar att större banker är mer lönsamma än mindre banker.¹¹ En möjlig förklaring är att sambandet mellan storlek och lönsamhet inte är linjärt, utan att banker som växer i storlek över en viss nivå drabbas av byråkrati och ineffektivitet.¹² En annan förklaring kan vara att sätten på vilka bankerna tar till sig den teknologiska utvecklingen och hur de använder avancerad teknik är viktigare än storleken i sig.¹³ Det är också möjligt att avsaknaden av samband mellan storlek och lönsamhet kan kopplas till de förhållanden som gäller i Sverige och inte minst bankernas dominerande roll avseende finansieringen av näringslivet. Ett bankbaserat finansiellt system kan leda till mer diversifierade banker än ett marknads- och aktieägarbaserat finansiellt system och till att större och mindre banker ges snarlika förutsättningar att bedriva sina verksamheter.¹⁴

Resultaten har flera implikationer. Studien kompletterar tidigare studier som funnit att kapital- och likviditetsförhållanden är viktiga för att säkerställa en sund kreditgivning i stora banker.¹⁵ Våra resultat tyder på att även mindre banker kan uppnå hög lönsamhet om de väljer lågriskstrategier (dvs. hög kapitaltäckning).

⁷ Papadopoulos (2004).

⁸ Dietrich och Wanzenried (2014).

⁹ Dietrich och Wanzenried (2011); Trujillo-Ponce (2013).

¹⁰ Garcia och Guerreiro (2016).

¹¹ Dietrich och Wanzenried (2011); Menicucci och Paolucci (2016).

¹² Naceur och Omran (2011).

¹³ Saona (2011).

¹⁴ Larsson och Wallerstedt (2015).

¹⁵ Chiaramonte och Casu (2017)

Ännu viktigare är att lagstiftare och tillsynsmyndigheter kan dra nytta av de redovisade resultaten. Å ena sidan tyder resultaten på att de krav som ställs på bankerna efter den globala finanskrisen – att öka sina kapitalbuffertar för att skydda sig mot förluster och därigenom bidra till finansiell stabilitet – har positiva effekter. Banker med högre kapitaltäckning tenderar att vara mer lönsamma än andra banker och detta tycks gälla oavsett vilken period som undersöks. Resultaten är desamma såväl före (2005-2006) som under (2007-2009) och efter (2010-2014) den globala finanskrisen. Här behöver man dock komma ihåg att Sverige klarade finanskrisen bättre än de flesta andra länder.

Å andra sidan kan de krav som ställs på banker visa sig vara mindre framgångsrika med tanke på att mindre banker kan få svårigheter att skaffa de resurser som är nödvändiga för att på lång sikt svara upp mot lagstiftningen.¹⁶ I linje med tidigare upptäckter i Spanien¹⁷ tyder vår studie på att mindre banker kan vara lika lönsamma som större banker, även om större banker normalt har lättare att låna upp billigt kapital. Detta indikerar inte bara att mindre banker kan använda sina resurser på ett konkurrenskraftigt sätt, utan även att mindre banker kan bidra till ökad konkurrens på bankmarknaden, vilket är till nytta för kunderna. Om inte annat så kan alltså ökad reglering minska mindre bankers möjligheter klara sina lönsamhetsmål, vilket i förlängningen skulle kunna leda till att dessa bankers slås ut och därmed innebära minskad konkurrens och sämre villkor för företag som behöver låna pengar.

¹⁶ Klomp och De Haan (2011).

¹⁷ Trujillo-Ponce (2013).

Referenser

Chiaromonte, L. och Casu, B. (2017), "Capital and liquidity ratios and financial distress: evidence from the European banking industry". *The British Accounting Review*, Vol. 49, Nr. 1, s. 138-161.

De Moraes, C.O. och De Mendonça, H.F. (2017), "The bridge between macro and micro banking regulation: a framework from the model of financial flows". *Journal of Economic Studies*, Vol. 44, Nr. 2, s. 214-225.

Dietrich, A. och Wanzenried, G. (2011), "Determinants of bank profitability before and during the crisis: evidence from Switzerland". *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money*, Vol. 21, Nr. 3, s. 307-327.

Dietrich, A. och Wanzenried, G. (2014), "The determinants of commercial banking profitability in low-, middle-, and high-income countries". *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol. 54, Nr. 3, s. 337-355.

Engwall, L. (1997), "The Swedish banking crisis: the invisible hand shaking the visible hand". I Morgan, G. och Knights, D. (Red), *Regulation and deregulation in European financial services*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 178-200.

Garcia, M.T. och Guerreiro, J. (2016), "Internal and external determinants of banks' profitability: the Portuguese case". *Journal of Economic Studies*, Vol. 43, Nr. 1, s. 90-107.

Goodhart, C. och Rochet, J.C. (2010), "Evaluation of the Riksbank's monetary policy and work with financial stability 2005–2010", *Reports from the Riksdag, 2010/11: RFR5*, Stockholm, Sveriges Riksdag,

Klomp, J. och De Haan, J. (2011), "Banking risk and regulation: does one size fit all?". *Journal of Banking and Finance*, Vol. 36, Nr. 12, s. 3197-3212.

Larsson, M. och Wallerstedt, E. (2015), "Reglering av bank, försäkring och revision – traditioner och trender". I Öhman, P. och Lundberg, H. (Red). *Trovärdighet och förtroende i ekonomiska relationer*, Lund: Studentlitteratur, s. 19-54.

Menicucci, E. och Paolucci, G. (2016), "The determinants of bank profitability: empirical evidence from European banking sector". *Journal of Financial Reporting and Accounting*, Vol. 14, Nr. 1, s. 86-115.

Naceur, S. och Omran, M. (2011), "The effects of bank regulations, competition, and financial reforms on banks' performance". *Emerging Markets Review*, Vol. 12, Nr. 1, s. 1-20.

Papadopoulos, S. (2004), "Market structure, performance and efficiency in European banking". *International Journal of Commerce and Management*, Vol. 14, Nr. 1, s. 79-100.

Saona, P.H. (2011), "Determinants of the profitability of the US banking industry". *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 2, Nr. 22, s. 255-269.

Trujillo-Ponce, A. (2013), "What determines the profitability of banks? Evidence from Spain". *Accounting & Finance*, Vol. 53, Nr. 2, s. 561-586.

Öhman, P. och Yazdanfar, D. (2018), "Organizational-level profitability determinants in commercial banks: Swedish evidence". *Journal of Economic Studies*, Vol. 45, Nr. 6, s. 1175-1191.